

Långlöts socken

Kort historik

Långlöts socken gränsar i norr till Gärdslösa, i väster till Högsrum och i söder till Runsten. Socknens östra del består av två praktfulla radbyar med bördig odlingsjord och vidsträckta sjömarker. Väster om Ancylusvallen är landskapet småbrutet och byarna är små. Byarna Åstad, Kvistorp, Ismanstorp, Himmelsberga och Björkerum ligger väster om Ancylusvallen. Här är landskapet varierat med stora inslag av skog och mossar. Byarna är relativt små och exempel på ensamgårdar finns. Andelen fritidshus är låg. Långlöts socken förknippas främst med Himmelsberga friluftsmuseum och Ismanstorps fornborg.

Långlöt är Ölands största radby. Byn, som verk-ligen är lång, har tidigare sträckt ut sig längs landsvägens östra sida. I början av 1900-talet anges att landsvägens östra sida kantades av en 900 m lång sammanhängande långa av skiftesverksbyggnader. I byns norra ände, utanför radbytomten ligger Norrgården, en storgård av herrgårdskaraktär. Manbyggnaden utgörs av större gulmålad byggnad i empiristil och avgränsas mot bygatan av en imponerande kalkstenmur. I övrigt finns bland gårdarna inslag av äldre välbevarade mangårdar och skiftesverkslängor. Långlöts malm låg söder om byn vid Långlöts mosse. Här har det också funnits handelsbod, mejeri och missionshus. Folkeslunda är en av mycket få byar vid östra landborgen som är orienterad i öst-västlig riktning, d.v.s. tvärt emot landborgens sträckning. Folkeslunda som helhet är en mycket välbevarad by. I den östra delen är gårdarna kringbyggda med äldre skiftesverkslador, vissa med portskjul in till fägården. En av längorna har vass-tak. Mot bygatan finns små stenmursomgärdade lahagar. Flera mangårdsbyggnader är breda byggnader varav en på hög stenfot. En stenmurskantad smal grusväg leder ned till sjöbodplanen med ett 10-tal bodar varav en äldre i skiftesverk.

Åstad är en ganska löst grupperad klungby i två delar. Bebyggelsen är blandad med enskilda byggnader av intresse. Vägen genom byn mot Himmelsberga har en ålderdomlig sträckning. På byns ägor söderut finns Långlöts f.d. järnvägsstation liksom ett f.d. lanthandel. Kvistorp

är ett exempel på en ensamgård som under 1700-talet kluvits i två delar. Den södra gården har större en manbyggnad uppförd 1816 i "Borgholmsstil". Flera av gårdarna i östra Himmelsberga ägs av Ölands hembygdsförbund och är ett friluftsmuseum där konstmuseet är ett av Ölands mest kända turistmål. I ett par byggnader har man historiska interiörer från 1800-talet. Byn är en av Ölands bäst bevarade dubbla radbyar med långa sammanbyggda ladugårdslängor på båda sidor av bygatan. Vissa av byggnaderna har flyttats hit, andra delar av bebyggelsen är nyuppförd. Björkerum är en radby men på grund av hemmansklyvningar ligger gårdarna något skilda från varandra. Bebyggelsen är delvis välbevarad med enskilda gårdar och byggnader av intresse, bl.a. ett par mangårdsbyggnader av salstyp från 1880-talet.

Långlöts kyrka har varit en klövsadelskyrka där västtornet och södra långhusväggen finns kvar idag. Tornet har kolonnett-försedda gavelrösten, ljusgluggar, som är uppförda av "Gärdslösamästaren" Håkan Tanna ca 1240. I kyrkan har påträffats fragment av en Eskilstunakista, vilket är en typ av grav som anses ha tillhört personer av hög rang som var den första generation i samhället som kristnats. Mittemot kyrkan finns en skola från 1880-talet. Prästgården ligger omedelbart söder om kyrkan. Den är en stor och bred, rödmålad salsbyggnad under brutet tak som började byggas 1839. Flygelbyggnaden, uppförd 1844, är också under brutet tak och byggd på hög stenfot. Båda byggnaderna är mycket välbevarade. På tomten finns stora vårdträd. Prästgården drogs i samband med reformationen in till kronan samtidigt som kyrkan blev annex till Runsten.

I Långlöts och Folkeslundas sjömarkerna finns stora sammanhängande områden med stensträngar. I en torrlagd mosse på Norrgårdens ägor gjordes 1891 ett fynd av två bronslurar från ca 1 500 f. Kr. Längs landborgskanten och mellan byn och nya landsvägen finns det kända gravfältet med den sägenomspunna "Wälters sten" eller "Kroppkakestenen". I sjömarken, ca en kilometer öster om byn ligger "Vålerör", ett röse som är 25 m i diameter och 2 meter

högt. Ismanstorps fornborg ligger mitt på Öland och är omgiven av våtmarker och lövskog. Borgen mäter 125 m. Inom borgen finns 88 husgrunder.

Natur- och kulturmiljöer

Östra Ölands sjömarker har fått sin karaktär genom att de har används som betesmarker under mycket lång tid. Sjömarkerna vid Folkeslunda utmärker sig med ett mycket öppet beteslandskap. Floran inom dessa områden är mycket artrik och mängder med flyttfåglar använder markerna som rastlokal under vår och höst. Här finns också ett flertal häckande vadarfåglar. Mittlandskogen, som anses vara Nordeuropas störst sammanhängande ädellövskog, breder ut sig i den västra delen av socknen. Även Mittlandskogen har ett mycket högt naturvärde. I stora delar av Mittlandskogen som berör Långlöt, sträcker ett par stora våtmarksområden ut sig med öppna fuktiga gräsmarker och starrkärr som omges av lövskogar. Amunds mosse, Kritmossen och Grossmossen hänger samman hydrologiskt och är opåverkade av dikning. I de tre mossarna finns en artrik och skyddsvärd svampflora. Vid Amunds mosse finns ett fågelskyddsområde. I Långlöts socken är Ismanstorp Natura 2000-område.

Hela Långlöts socken är en kulturhistorisk värdefull miljö. I socknen finns två stycken praktfulla radbyar, Långlöt och Folkeslunda med bördig odlingsjord och vidsträckta sjömarker. Himmelsberga är Ölands bäst bevarade dubbla radby. I Långlöt socken finns också ett flertal fornlämningar. Stora delar av socknen väster om väg 925 omfattas av Mittlandets järnåldersmiljöer. Det är ett unikt område med helhetsmiljöer från den äldre järnålderns bonde- miljöer. Här finns rester av husgrunder, löst grupperade byar, hägnadssystem, fägor och forntida gravar.

Befolkning

Långlöt har haft sjunkande befolkningsantal de sista åren, 2000 fanns här 197 invånare. I socknen finns ett mindre antal fritidsboende framför allt i återanvända mangårdar.

Näringsliv

Jordbruket är den dominerande näringen i socknen med cirka 25 lantbruksföretag. Av

socknens totala yta om 28 km² utgör 1 000 ha åker, 550 ha betesmark och 320 ha skogsmark. Cirka 20 stycken av lantbruksföretagen har djurhållning med cirka 1 500 nöt, 600 får och 150 svin.

I Långlöts by finns en bilverkstad, ett galleri med kiosk och sommartid en restaurang.

För den besökande turisten kan socknen bjuda på såväl natur- som kulturupplevelser. Himmelsberga konst- och friluftsmuseum som är en stor turistattraktion med många besökare ägs och drivs av Ölands hembygdsförbund. Även Ismanstorps fornborg är ett stort besöksmål. Ölandsleden, cykel- och vandringsleden från norr till söder på Öland, har sin sträckning från Dyestad i Runstens socken till Åstad. I Åstad delar cykelleden sig, vägen mot väster går till Vedby och Karum och vidare mot Borgholm medan den andra vägen sträcker sig norrut mot Högtomta. Ölands Turist AB kan ge mer information om socknens sevärdheter.

Tätort och landsbygd

Det närmaste samhället med offentlig och kommunal service finns i grannsocknen Runsten. Närmaste större centralorter är Borgholm och Kalmar.

Service

I grannsocknen Runsten finns barnomsorg i form av förskola och skolbarnomsorg samt förskoleklass och årskurs 1–6. I Runsten finns även ett föräldrakooperativt daghem, Näktergalen. Högstadium finns i Borgholm, gymnasieskolor i Borgholm och Kalmar.

Långlöt tillhör det mellersta hemtjänstområdet. Distriktssköterska finns i Långlöts f.d. skola medan vårdcentral finns i Borgholm.

Det allmänna renvattennätet som finns i delar av socknen är dimensionerat så att ytterligare anslutningar kan ske. Renvattnet kommer från vattentäkten i Köpingsvik. Ingen del av socknen har tillgång till allmänt spillvattennät, utan alla avloppslösningar är enskilda anläggningar.

Närmaste återvinningsstation finns i Runsten.

Energi

I Långlöt finns ett vindkraftverk med en märkeffekt på 850 kW. Detta vindkraftverk har uppförts under vintern 2001/2002 och är placerat väster om väg 925 i norra delen av socknen. Vid eventuell ytterligare ansökningar av vindkraftsetableringar kommer kommunen att pröva den efter de lagar och kriterier som finns beskrivet under rubriken "Allmänna intressen, Energi, Vindkraft".

Kommunikationer

Östra vägen, väg 925, sträcker sig i nordsydlig riktning genom socknen. Från Långlöt går väg 967 i västlig riktning mot Högsrum. På vardagarna trafikerar Länstrafikens bussar väg 925 till och från Borgholm och Kalmar. Pendlingsavståndet till Kalmar är cirka 4 mil och till Borgholm cirka 2 mil.

Bebyggelseutveckling

I Långlöts socken finns ingen detaljplan. Delar av Långlöt, Himmelsberga och Folkeslunda utgör samlad bebyggelse. Ny bebyggelse bör så långt som möjligt anpassas till den befintliga miljön på platsen vad det gäller placering, utformning och färgsättning. I befintlig bebyggelse ska det även vara möjligt att komplettera med mindre verksamheter som inte är miljöstörande.

Etablering av annan verksamhet får prövas efter de förutsättningar som finns på den aktuella platsen.

I dagens lantbruk uppstår både positiva och negativa effekter för omgivningen. Den som söker sig till denna levande miljö för att bosätta sig permanent eller på sin fritid måste vara medveten om dessa effekter och se dem som givna förutsättningar.

Läs mer om bebyggelseutveckling under "Allmänna intressen".

Sammanfattning av planerade förändringar i Långlöts socken

- Kommunen har inte för avsikt att ändra på den nuvarande mark- och vattenanvändningen.
- Hela Långlöts socken är en jordbruksbygd som bedömts bevarandevärd ur flera olika aspekter. Detta betyder inte att all framtida utveckling förhindras utan att hänsyn ska tas så att socknens attraktionskraft inte går förlorad.

De välsköta, högklassiga sjömarkerna vid Folkeslunda avslutas med en sjöbodplan närmast Östersjön vars bodar också vittnar om omsorgsfull vård.

FOTO: LEO. ERIKSSON